

Carrières van kunstenaars in beweging

Passie alléén is niet altijd voldoende

Frank van der Mijn en Ria Freijssen

Bij kunstenaars valt hun beroep samen met hun identiteit. Dat is iets waar een loopbaanprofessional van gaat glunderen. Het belangrijkste doel van een traject! Maar hoe makkelijk heb je het dan in je loopbaan? Betekent het automatisch geluk en rijkdom? En wat vraagt het van de loopbaanprofessional, als iemand uit de kunstsector zonder werk of inspiratie aan tafel schuift? LoopbaanVisie ging in gesprek met een aantal onder hen en met enkele begeleiders.

Laten we eerst de suggestie wegnemen dat we het over één slag mensen hebben als we over kunstenaars spreken. Er zijn podiumkunstenaars, zoals dansers, theatermensen en musici. Die verschillen onderling vaak hemelsbreed in interesse, persoonlijkheid en de context waarin hun beroep zich afspeelt. Beeldend kunstenaars, zoals schilders, fotografen en beeldhouwers vinden hun podium op het doek, in het veld, in het gelaat van een ander of in steen. Er zijn er die in de stilte van het atelier identiteit en object laten samenvloeien en er zijn er die dat breed uitmeten in publieke rollen en locaties. Variatie in mens en focus is troef in de kunstwereld.

Toch zien we ook overeenkomsten. Wie ze zijn is vaak ook wat ze doen. Veel kunstenaars zijn zelfstandig ondernemer, zelden is er een loondienstverband. Hun uurtarief is vaak onvergelijkbaar met dat van de loopbaanprofessional, niet in het minst als gevolg van de samenleving, die kunst eerder als nevenactiviteit beschouwt – leuk voor aan de muur of een avondje uit – dan als primaire le-

vensbehoefte. Dat verordonneert zich in de prijs die we ervoor willen betalen. Onterecht natuurlijk; kunstenaars zijn onmisbaar in de maatschappij. Hoe geven zij hun loopbaan vorm?

Krachtige kwetsbaarheid

Els Maas ontmoet in haar loopbaanpraktijk veel cliënten uit de kunstsector, met name uit de podiumkunsten. "Zij weten vaak van jongs af aan al wat ze willen worden: danser, zanger of instrumentalist. Die drang kan zo sterk zijn dat ze zich niets aantrekken van de consequenties van hun keuze. Het voelt vaak alsof ze niet anders kunnen. Ze vormen hun eigen instrument en zoeken voortdurend naar mogelijkheden om dat uit te drukken. Wanneer ze eenmaal professioneel werken moeten ze leren omgaan met grote pieken en dalen in vraag, aanbod en werkdruk. De arbeidsmarkt voor kunstenaars is bijzonder grillig en ze zijn nooit zeker van werk. Bovendien is de concurrentie groot. Dat noodzaakt steeds tot sterk optreden met de uitstraling van zelfvertrouwen, terwijl de zenuwen (podiumangst, onzekerheid over de kwaliteit van performance) soms door de keel gieren."

Edgard Geurink, dramadocent, acteur en artistiek leider van de Jongerentheaterschool Open Venster in Wageningen herkent dat. Hoe vindt hij daarin een vitale balans? "Van begin af aan wist ik dat er pieken en dalen zijn; dat hoort gewoon bij het beroep en misschien ook wel bij mij. Maar de balans is er niet vanzelf. Als ik toewerk naar een voorstelling met jongeren raak ik geïnspireerd door hun verhalen. Het lukt me telkens weer om die te vertellen naar een theaterstuk waarin ze zelf in hun kracht staan; ik wil het beste van elke speler op de vloer hebben. Na de voorstelling komt het gat, altijd weer. Dan ga ik aan mijzelf twijfelen, vraag ik me af of mijn werk er eigenlijk wel toe doet, of erger: of ik er zelf wel toe doe. Ook is er altijd de angst of ik wel ideeën voor een volgende voorstelling krijg. Maar in de loop der jaren bouwde ik vertrouwen op dat het altijd weer goed komt. Als ik opnieuw in contact ga met (vaak nieuwe) spelers, groeit de passie weer en kan ik gaan bouwen. Eigenlijk ben ik het best in vorm als ik in mijn kwetsbaarheid toch durf te vertrouwen op mijn kracht."

Als de inspiratie ophoudt of het lijf niet meer wil

Zoals in elke sector, komen er ook bij mensen in de kunstsector momenten van twijfel over de voortzetting van hun loopbaan. Soms vinden hun producten te weinig aftrek in de markt, soms is de inspiratie op, soms wil het lijf niet meer, soms ontstaat vermoeidheid over het eeuwige leuren met zichzelf als het product. Wat te doen?

Laura Tammeling studeerde zang en trad jaren op als zangeres in opera, lied en oratorium. Na de komst van haar derde kind kon ze door een veranderde hormoonspiegel niet meer zingen. Dat vormde de start van een groot rouwproces. "Ik wist dat ik de bakens moest verzetten en besloot dirigent te worden. Daardoor verlegde ik mijn focus meer naar het begeleiden van anderen. Dat was niet vanzelfsprekend. Tijdens mijn studie volgde ik onder protest didactiek. In mijn zangcarrière was ik met mijn eigen proces bezig; feitelijk heel exhibitionistisch. Door de noodzakelijke ommezwaai ontdekte ik bij toeval dat ik goed ben in het begeleiden van anderen. Later kwam mijn stem wel weer terug, maar werd duidelijk dat ik mijn plaats in het circuit kwijt was. Toen heb ik het helemaal losgelaten. Gelukkig kon ik vanwege mijn koren zonder moeite een goed lopende lespraktijk opbouwen. Grappig genoeg ontdekte ik zo dat mensen mij erg inspireren. De zanglespraktijk is juist daarom zo boeiend, want het is een heel persoonlijke manier van werken met karakters en emoties."

Soms vragen fysieke belemmeringen erom het roer echt helemaal om te gooien. Monica Luijendijk speelde jarenlang hoorn, onder andere in het Gelders Orkest en bij de Opera van Zürich. Bij haar werd een spierziekte geconsta-

teerd, waardoor ze haar muzikale carrière moest afbouwen. "Eigenlijk wist ik al heel jong dat mijn lijf niet in orde was. Daarom heb ik altijd gespeeld met het idee dat elk concert er weer één was. Maar ik heb het ook lang ontkend; dat is ook waar je in de muziekwereld toe wordt aangezet: uiterlijk presteren en concurreren; daarmee verlies je het contact met het innerlijk, terwijl het juist om je passie is te doen. Stoppen was heel zwaar;

inspireert en dat juist theater daar zoveel mogelijkheden voor biedt. Ook werd duidelijk dat ik voor mezelf moest gaan staan. En dat ik met jongeren wilde werken. Maar hoe dan? Gonny stelde gerust door te zeggen: 'dat komt vanzelf', en dat klopte. Toen ik echt durfde te kiezen om een eigen jongerentheaterschool op te zetten, werd ik een dag later benaderd met de vraag of ik dat in Ede wilde doen...."

Soms vragen fysieke belemmeringen erom het roer echt helemaal om te gooien

pas toen ik niet meer kon opstaan bij het applaus besefte ik dat ik iets anders moest zoeken. Ik heb jaren van alles uitgeprobeerd en veel begeleiding gehad om het contact met mezelf te herstellen. Daardoor ontdekte ik dat niet de hoorn mijn passie was, maar het uitdragen van mijn gevoel. Dat kan ook in een ander beroep".

Ook Edgard Geurink is – voordat zijn jongerentheaterschool een feit werd – een aantal jaren geleden 'op' geweest. Hij leefde van contract naar contract en werkte veelal onder de vlag van anderen, wat hem enorm frustreerde. Na een tussenjaar als telefonist rende hij gillend het kantoorpand uit en zocht zijn heil in een loopbaantraject bij Gonny Zwartjes. "Ze hielp me allereerst om in te zien dat het werken met emoties mij het meest

Loopbaanbegeleiding van kunstenaars

Sommige kunstenaars blijken in staat hun loopbaan zelf opnieuw vorm te kunnen geven, omdat ze andere kwaliteiten ontdekken. Bij Laura Tammeling ging het min of meer vanzelf, al is dat mede het gevolg van haar persoonlijkheid. "Ik neem de dingen zoals ze komen. Kan iets niet meer, dan verzin ik wel iets anders. En kennelijk kon ik ook nog iets anders dan alleen zingen. Maar ik blijf ook scherp; welke richting je ook kiest, je moet jezelf blijven ontwikkelen om vakbekwaam te blijven."

Anderen, zoals Edgard, zochten en zoeken ondersteuning bij het heroverwegen van hun loopbaan. Op de markt bewegen zich verschillende (loopbaan)coaches die zich richten op kunstenaars. Monica Luijendijk is er zelf inmiddels één van. Zij begeleidt vanuit haar onderneming Toonkracht musici die hun zekerheid in zichzelf of hun positie kwijt zijn. Ze merkt dat haar cliënten vaak zelf het idee hebben naar een andere beroepssector te moeten 'uitwijken', terwijl er binnen de eigen sector nog winst valt te behalen. "Als ze het contact met hun passie weer gaan ervaren, zien ze vaak weer mogelijk-

heden in de muziek. En als ze durven voelen wat al die stress met ze doet, kunnen ze ermee leren omgaan. Dan ontstaat weer kracht en blijkt dat ze echt nog door willen gaan in de muziek.”

Els Maas begeleidt vooral ook bij het creëren van een plek op de arbeidsmarkt en bij de zakelijke kant van de beroepspraktijk. “In termen van de elementen hebben kunstenaars vaak veel vuur en lucht, samen goed voor visie en passie. Aarde ontbreekt vaak; velen zijn te bestempelen als ongeleide projectielen, met name acteurs. Musici moeten nogal eens leren communiceren (het waterelement) en dansers moeten vooral leren voor zichzelf op te komen. Grappig genoeg is de begeleiding vaak erg talig; er is zelden behoefte aan creatieve werkvormen!”

Naast individuele professionals bestaan er ook bureaus voor coaching en loopbaanbegeleiding. Claudia Valentijn werkt als loopbaanadviseur bij Kunstenaars & Co. “Wij begeleiden vaak bij vragen die in het beroep zelf spelen, zoals angst om te falen of angst voor succes, maar ook vragen rondom ondernemerschap, versterken van artistieke kwaliteiten en ontwikkelen van competenties om het vak goed te kunnen uitoefenen. Veel kunstenaars blinken uit in expressie en passie, maar minder in structureren en organiseren. Kunstenaars & Co ontwikkelde een competentieprofiel en een zakentest, waarmee zij de kunstenaars een spiegel kan voorhouden en hen kan helpen te verdienen wat ze waard zijn. Als het kunstvak niet genoeg inkomsten oplevert, begeleiden we bij het

vinden van nevenactiviteiten.” Zo’n 1200 kunstenaars, maar ook medewerkers en leidinggevendenden van culturele instellingen maken jaarlijks gebruik van het aanbod in loopbaanbegeleiding, projecten en trainingen.

Als er een totale switch gemaakt moet worden, blijken kunstenaars terecht te komen in beroepen als docent, cateraar, presentator of coach. Voor een mens wiens beroepsuitoefening zo dicht op de eigen huid zit en zo vanuit het eigen hart wordt vormgegeven is het geen sinecure om een ander perspectief te ontwikkelen. Een belangrijke en speciale opdracht voor de loopbaanprofessional. Want soms is een loopbaan vanuit passie gewoonweg niet meer aan de orde. Dat vraagt van de begeleider veel inlevingsvermogen in de specifieke kwaliteiten en eigenschappen van deze doelgroep, bekendheid met de kunstwereld en praktische vaardigheid in het begeleiden. Maar ook moet je het veelgebezigde adagium loslaten dat je loopbaan optimaal is als passie en talent bijeenkomen. Kunstenaars zijn er zowel een bewijs van als de uitzondering op de regel. ■

Websites van de geïnterviewden:

Edgard Geurink: www.tvenster.nl/theater, klik dan op Jongerentheaterschool

Els Maas: www.elsmaas.nl

Laura Tammeling: www.lauratammeling.eu

Monica Luijendijk: www.toonkracht.nl

Kunstenaars & Co: www.kunstenaarsenco.nl

